

Το παιδί και το βιβλίο – Ανάγνωση

του Τάσου Ανθουλιά (<https://www.helidoni.info/>)

Το σημερινό παιδί μεγαλώνει μέσα σε ένα κόσμο που αντιστρατεύεται την ισόρροπη ανάπτυξή του. Όλες του οι αισθήσεις βομβαρδίζονται συνέχεια από ερεθίσματα που δεν μπορεί ούτε να τα αφομοιώσει ούτε να τα αξιολογήσει. Το ομαδικό παιχνίδι, για τα περισσότερα παιδιά, έχει ελαχιστοποιηθεί. Η κοινωνική επαφή έχει περιοριστεί και οι οικογενειακές σχέσεις έχουν χαλαρώσει.

Το ίδιο το παιδί αντιμετωπίζεται από την οικονομία και άμεσα και έμμεσα ως καταναλωτής. Ας σκεφτούμε και την καθημερινή γλωσσική διαστροφή μέσα από την τηλεόραση, με διαφημίσεις όπου τα ρούχα γίνονται «πιο λευκά απ' τα λευκά», φεύγει η «δυνατή» βρωμιά, καθαρίζονται οι «σωματικοί» λεκέδες, οι οδοντόπαστες δίνουν «σεξ-απίλ», τα χέρια «λατρεύονται» όταν τα «περιποιούμαστε» με κάποια κρέμα κλπ.

Το βιβλίο έχει απομείνει το μόνο μέσο, με απεριόριστες δυνατότητες, για την πνευματική ανάπτυξη, τη γλωσσική καλλιέργεια και την ψυχική ισορροπία του παιδιού. Αλλά τα παιδιά μας δεν διαβάζουν. Γιατί;

Πρώτα απ' όλα γιατί **δεν ξέρουν να διαβάζουν** – δεν ξέρουν πραγματική ανάγνωση. Το διάβασμα φαίνεται κάτι απλό και αυτονόητο. Νομίζουμε πως, αν το παιδί μάθει να ξεχωρίζει τα γράμματα του αλφάβητου και αποστηθίσει τους ήχους που δημιουργούν οι διάφοροι συνδυασμοί τους, η δεξιότητα της ανάγνωσης έχει κατακτηθεί. Από κει και ύστερα απαιτείται απλώς η εξάσκηση (διάβασμα μερικών μικρών κειμένων) για να αυξηθεί η ταχύτητα της ανάγνωσης.

Αλλά η ανάγνωση δεν είναι μια απλή διαδικασία αποκρυπτογράφησης των γραπτών συμβόλων (δηλαδή των γραμμάτων και των συνδυασμών τους) και μετατροπής τους σε ήχους. Είναι μια πολύπλοκη νοητική διεργασία που μετατρέπει **ταυτόχρονα** τους ήχους σε εικόνες αντικειμένων και έννοιες. Δηλαδή, όταν διαβάζουμε, στο μυαλό μας δημιουργούνται εικόνες και έννοιες που τροποποιούνται και αναπροσαρμόζονται με βάση τις πληροφορίες που παίρνουμε συνεχώς μέσα από το κείμενο.

Δεν αρκεί να αποκωδικοποιούμε τα γράμματα και τους συνδυασμούς τους για τη μετατροπή τους σε ήχους. Πρέπει **ταυτόχρονα** να μετατρέπουμε τους ήχους (πραγματικούς ή νοητούς στην περίπτωση που διαβάζουμε «από μέσα μας») σε εικόνες αντικειμένων και έννοιες. Όταν αυτή η διπλή διαδικασία κατακτηθεί, τότε μόνο μπορούμε να πούμε ότι το παιδί ξέρει να διαβάζει.

Είναι πολύ εύκολο να διαπιστώσουμε οποιαδήποτε στιγμή αν ένα παιδί έχει μάθει ή όχι να διαβάζει, κάνοντας το ακόλουθο απλό τεστ: Δίνουμε στο παιδί να διαβάσει (για

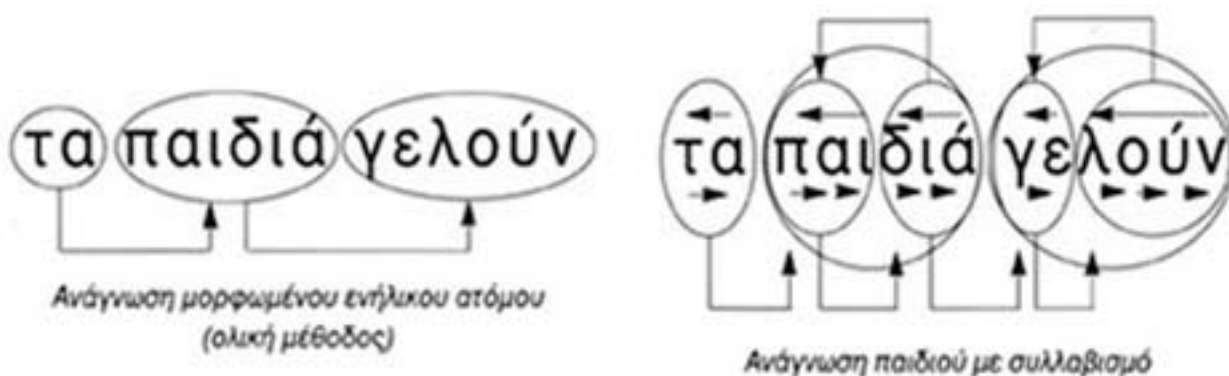
πρώτη φορά) μια πρόταση λίγο μεγαλύτερη από μία αράδα ενός παιδικού βιβλίου. Η πρόταση αυτή θα πρέπει να καταλήγει σε ερωτηματικό.

Αν το παιδί ξεκινήσει να διαβάζει την πρόταση δίνοντας στη φωνή του, από την αρχή, ερωτηματική χροιά (σαν να έχει «δει» το ερωτηματικό πριν αρχίσει να διαβάζει την πρόταση), τότε ξέρει πια να διαβάζει, δηλαδή **να διαβάζει και να καταλαβαίνει αυτά που διαβάζει**.

Αν, όμως, το παιδί δώσει ερωτηματική χροιά στη φωνή του όταν φτάσει στην τελευταία λέξη της πρότασης ή (ακόμα χειρότερα) στην τελευταία συλλαβή της τελευταίας λέξης, τότε δεν έχει μάθει ακόμα να διαβάζει, δηλαδή **δεν καταλαβαίνει αυτά που εμφανίζεται να διαβάζει**. Γιατί, λοιπόν, να του αρέσει το διάβασμα; Κι αυτό μπορεί να κρατήσει χρόνια...

Οι δάσκαλοι γνωρίζοντας αυτό το πρόβλημα βάζουν δυο-τρία παιδιά να διαβάσουν διαδοχικά φωναχτά το ίδιο κείμενο, ώστε οι άλλοι μαθητές να καταλάβουν το κείμενο με τη βοήθεια της ακοής.

Η αιτία αυτού του τεράστιου προβλήματος (που οδηγεί στην απόθεση του διαβάσματος) είναι η εκμάθηση της ανάγνωσης με τη μέθοδο του συλλαβισμού (με τον παραπλανητικό όρο «αναλυτικοσυνθετική» μέθοδος) που επιβλήθηκε **υποχρεωτικά** στα ελληνικά σχολεία από τη δεκαετία του '80.

Σκεφτείτε κάτι απλό: Φαντάζεστε πως στις ΗΠΑ, τη Μεγ. Βρετανία, την Αυστραλία, την Ιαπωνία, την Κίνα κλπ. μπορεί να διδαχτεί η ανάγνωση με συλλαβισμό; Εκεί πώς μαθαίνουν, άραγε, τα παιδιά να διαβάζουν;

What is this?
This cat has a nice mouth.

永恒的爱
(αιώνια αγάπη)

Και μη χαρακτηρίζετε εύκολα τα παιδιά με τη δικαιολογία της «δυσλεξίας» (που χρησιμοποιείται σαν πασπαρτού). Σκεφτείτε μήπως απλώς φταίει η εκπαίδευσή τους.

Ο δεύτερος λόγος που τα παιδιά μας δεν διαβάζουν είναι τα σχολικά βιβλία με το περιεχόμενό τους και την υποχρέωση για αποστήθιση πραγμάτων που δεν τους ενδιαφέρουν. Είναι λογικό μετά να θεωρούν αρνητική γενικά την έννοια του βιβλίου. Και να μη ξέρουν πώς πραγματικά διαβάζεται ένα βιβλίο.

Δείτε το βίντεο: https://www.youtube.com/watch?v=_yXT3ivh8Fw

Μια αποτελεσματική και εφικτή αντιμετώπιση του προβλήματος

Έχει επανειλημμένα αποδειχθεί πειραματικά πως τα παιδιά ηλικίας 5 ως 6 χρόνων ανταποκρίνονται πολύ ικανοποιητικά –και μάλιστα με ευχαρίστηση– στα παιχνίδια με τις κάρτες, όπως αναφέρονται στο παραπάνω βίντεο:

Μπορεί, λοιπόν, αυτή η προετοιμασία για την κατάκτηση της ανάγνωσης να γίνεται στη διάρκεια της τελευταίας χρονιάς του **Νηπιαγωγείου** χωρίς καμιά απολύτως αναφορά σε γράμματα και συλλαβές – μια λέξη είναι μια εικόνα όπως η εικόνα του αντικειμένου που αυτή η λέξη εκφράζει.

Έτσι τα παιδιά όταν πάνε στην Α δημοτικού θα έχουν ήδη συνηθίσει να κοιτούν τις λέξεις ολόκληρες χωρίς να παρασύρονται στον συλλαβισμό. Με αυτόν τον τρόπο ο

δάσκαλος της Α δημοτικού θα μπορεί να εφαρμόσει εκείνον τον τρόπο που ο ίδιος θεωρεί καλύτερο για τη διδασκαλία του με μόνο στόχο την κατάκτηση της αναγνωστικής ικανότητας των μαθητών στη διάρκεια αυτής τάξης. Και δεν θα δημιουργηθεί καμιά αναστάτωση των εκπαιδευτικών της Α δημοτικού.

Μπορείτε να κατεβάσετε μια πλήρη παρουσίαση της διαδικασίας με τις κάρτες (μαζί με μία επιλογή καρτών) από τη διεύθυνση: <https://www.helidoni.info/b3.htm>

Η διδασκαλία της γραφής

Η σύγχρονη γραφή δεν είναι αυτή που διδάσκεται στο σχολείο, δεν είναι δηλαδή η γραφή με το μολύβι, αλλά η γραφή με το πληκτρολόγιο του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Όταν το παιδί μεγαλώσει, είναι μάλλον απίθανο να χρησιμοποιεί τη γραφή με το μολύβι (ή με κάποιου είδους στιλό) σε οποιαδήποτε δραστηριότητά του. Ακόμα και οι γιατροί γράφουν σήμερα τις συνταγές τους στον υπολογιστή...

Από την άλλη, όμως, γνωρίζουμε σήμερα ότι η ανάπτυξη της δεξιότητας των χεριών του παιδιού βοηθάει την ανάπτυξη του εγκεφάλου του. Δυστυχώς, το ελληνικό σχολείο έχει ουσιαστικά καταργήσει δραστηριότητες που αναπτύσσουν τη δεξιότητα των χεριών, όπως η χειροτεχνία, η ξυλοκοπτική κλπ.

Θα ήταν, λοιπόν, σκόπιμο να χρησιμοποιήσουμε τη διδασκαλία της γραφής με το μολύβι (που έτσι κι αλλιώς γίνεται στο σχολείο) για την ανάπτυξη αυτής της δεξιότητας (και όχι με στόχο αυτή καθαυτή τη γραφή).

Οι αντιφάσεις, όμως, του ελληνικού σχολείου συνεχίζονται. Μολονότι υποτίθεται πως το σχολείο ενδιαφέρεται να μάθει στο παιδί να κάνει «ωραία» γράμματα (που δεν χρειάζονται πια, αλλά θα ακούσετε πολλές φορές τους εκπαιδευτικούς να κάνουν παρατηρήσεις για τα γράμματα του παιδιού), ουσιαστικά κανείς δεν ενδιαφέρεται να προσφέρει στο παιδί τις τρεις αναγκαίες προϋποθέσεις που θα επιτρέψουν την ανάπτυξη μιας ομοιόμορφης και καλοσχεδιασμένης γραφής. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι εξής:

α) Η εκμάθηση της φοράς σχεδίασης των διαφόρων γραμμών ενός γράμματος.

Δεν είναι εύκολο να καθορίσουμε γενικούς κανόνες για τη φορά σχεδίασης. Για παράδειγμα, άλλες ευθείες γραμμές γράφονται με φορά από πάνω προς τα κάτω και άλλες με φορά από κάτω προς τα πάνω.

Γενικά, τα παιδιά έχουν την τάση να σχεδιάζουν τους κύκλους δεξιόστροφα, ενώ στα γράμματα τα κυκλικά τμήματα τις περισσότερες φορές (αλλά όχι όλες) σχεδιάζονται αριστερόστροφα. Θα πρέπει να βοηθήσουμε το παιδί να μάθει να σχεδιάζει το κάθε γράμμα με έναν συγκεκριμένο τρόπο.

β) Η σχεδίαση ισοϋψών γραμμών, με τη σωστή τοποθέτησή τους πάνω σε μια γραμμή.

Θα πρέπει να βοηθήσουμε το παιδί να σχεδιάζει τα γράμματα στις σωστές αναλογίες. Γι' αυτό, θα πρέπει να χρησιμοποιεί τετράδια που έχουν τέσσερις γραμμώσεις για κάθε γραμμή:

Κεφάλι

γ) Ο τρόπος με τον οποίο το παιδί πρέπει να κρατάει το μολύβι όταν γράφει – και γενικά η σωστή στάση του σώματος, καθώς και η τοποθέτηση του τετραδίου πάνω στο γραφείο ή στο τραπέζι. Φυσικά, θα πρέπει να γίνεται απόλυτα αποδεκτή η περίπτωση της πιθανής αριστεροχειρίας κάποιων παιδιών.

Όταν οι μαθητές αρχίσουν να μαθαίνουν τη γραφή σε υπολογιστή θα πρέπει σιγά-σιγά να μαθαίνουν και το πώς θα παρουσιάζουν σωστά τα κείμενά τους, με μορφή που θα αναδεικνύει τη σημασία κάθε κειμένου.

Δείτε το βίντεο: <https://www.youtube.com/watch?v=84BcM5-a-Nk>

Τάσος Ανθουλιάς